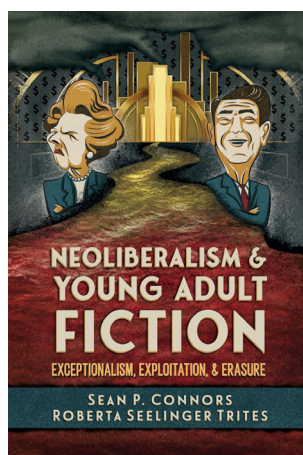

Review/Recension

SEAN P. CONNORS &
ROBERTA SEELINGER TRITES
**NEOLIBERALISM
AND YOUNG ADULT
LITERATURE**
**Exceptionalism,
Exploitation, and Erasure**

University Press of Mississippi,
2025 (269 s.)

Det barn- och ungdomslitterära fältet utgör sedan länge en arena för ideologikritik, där kapitalismens påverkan på litteraturen ofta får stå i fokus. Frågor som rör konsumism, kommersialisering och klassrepresentation förblir högst relevanta allt eftersom kapitalismens villkor förändras. På ett barnlitterärt doktorandseminarium diskuterade vi nyligen Jack Zipes' klassiska verk *Sticks and Stones. The Troublesome Success of Children's Literature from Slovenly Peter to Harry Potter* (2001) som riktar svidande kritik mot barnlitteraturens kommodifiering av barnet. Trots att vi som deltog i seminariet i stort sett var sympatiska till den marxistiska kritik han framför, saknade vi ett genomarbetat teoretiskt ramverk. Ett sådant hade kunnat tydliggöra den homogenisering som, enligt Zipes, följer av kapitalismen och tar sig uttryck genom exempelvis vinstmaximering, serialisering och kringprodukter. *Neoliberalism and Young Adult Fiction. Exceptionalism, Exploitation, and Erasure* (2025) erbjuder just ett sådant teoretiskt ramverk, där den samtida ungdomslitteraturen diskuteras i relation till nyliberalistisk ideologi och politik i en amerikansk kontext. Sean P. Connors (University of Arkansas) och Roberta Seelinger Trites (Illinois State University) har länge forskat om ungdomslitteraturens funktion och roll i samhället. Trites grundläggande verk *Disturbing the Universe. Power and Repression in Adolescent Literature* (2000) används fortfarande flitigt i både forskning och undervisning, och Connors senaste antologi *The Politics of Panem. Challenging Genres* (2014) presenterar ett flertal kritiska läsningar av Suzanne Collins Hungerspelen-trilogi. Deras nya, samskrivna monografi

©2025 Amanada Landegren. This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons CC BY 4.0 License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>), permitting all use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited. Any included images may be published under different terms. Please see image captions for copyright details. Citation: *Barnboken - tidskrift för barnlitteraturforskning/Barnboken: Journal of Children's Literature Research*, Vol. 48, 2025 <http://dx.doi.org/10.14811/clr.v48.1001>

sammanför deras engagemang för ungdomars läsning, ungdomsbokens politiska tilltal och hur studiet av ungdomslitteraturen i klassrummet kan främja ett kritiskt förhållningsätt. *Neoliberalism and Young Adult Fiction* har därmed två syften: att undersöka hur ungdomslitteraturen både kan normalisera och göra motstånd mot nyliberala idéströmningar, och att hjälpa elever och studenter, men även utbildare, att identifiera den nyliberala ideologi som tonåringar konsumerar i litteratur och media. Boken riktar sig alltså till en bred läsarskara: till forskare och kritiker inom barnlitteratur; lärare och lärarstudenter; bibliotekarier och informationsvetare; samt studenter i litteraturvetenskap (xii). Sammantaget är *Neoliberalism and Young Adult Fiction* högst relevant, eftersom den inte enbart belyser ungdomslitteraturen i sig, utan också erbjuder en kritisk analys av samtida samhällsstrukturer och relationen däremellan.

Författarnas inställning till nyliberalismen syns redan på omslaget, där karikatyrer av Margaret Thatcher och Ronald Reagan gestaltas framför en futuristisk stadshorisont. Undertiteln "Exceptionalism, Exploitation, and Erasure" vittnar vidare om vad Connors och Trites anser vara nyliberalismens huvudsakliga följder. I inledningen beskriver de nyliberalismen som "a set of economic, political, social, and cultural forces founded on the belief in the inviolability of the free market and the supremacy of competition as the engine of progress" (7). Enligt deras definition vilar nyliberalismen på en stark tro på meritokrati, där tanken är att en oreglerad spelplan ska göra det möjligt för de smartaste, starkaste och hårdast arbetande att nå framgång. I ungdomslitteraturen tar detta sig uttryck genom de exceptionella individer – "super-special individuals" såsom Harry Potter och Cinder – som höjer sig över sin position och skriver sin egen framgångssaga. Connors och Trites menar vidare att idealiseringen av den exceptionella individen i sin tur leder till ett osynliggörande ("erasure") av strukturella ojämlikheter, såsom de som baseras på genus, ras, och klass.

Läsaren förväntas dela Connors och Trites syn på nyliberalismens destruktiva konsekvenser och väldigt lite utrymme ges åt att bemöta invändningar kring potentiella fördelar med nyliberala policyer. För mig som i hög grad delar deras uppfattning var detta inte ett stort problem. Men jag kan föreställa mig att en läsare med andra politiska åsikter skulle känna sig alienerad eller felrepresenterad. Boken arbetar med antagandet att nyliberalismen är destruktiv och undersöker i vilken grad texter medverkar till att vidmakthålla nyliberala idéströmningar och i vilken mån de gör motstånd. Det första ses som skadligt, det andra som positivt. Jag

hade gärna sett utförligare diskussioner kring de argument som används till stöd för nyliberalismen, vilket hade kunnat hjälpa till att kontextualisera varför den är så utbredd och accepterad – ”neutraliserad”, för att låna Connors och Trites egna uttryck – i dagens samhälle. Författarna belyser frågor relaterade till ras, genus, miljö, och andra samhällsområden, och visar hur nyliberalismen systematiskt undergräver kollektiva rörelser såsom feminism, anti-rasism och ekokritik. Detta sker genom en ideologisk förskjutning där ansvar och möjligheter till förändring placeras hos den enskilda, exceptionella, individen, snarare än hos staten eller marknadens aktörer. Denna individualisering osynliggör därmed de strukturella hinder som dessa rörelser syftar till att synliggöra och utmana.

Analysen har begränsats till den amerikanska kontexten och författarna gör ett bra jobb med att sätta in argumentationen i ett historiskt och politiskt sammanhang, vilket underlättar förståelsen för internationella läsare – och, som de själva påpekar, för amerikanska läsare som fallit offer för bristande historisk utbildning (231 n2). I övrigt behandlas ett brett urval av texter, från realistiska nutidsskildringar till dystopiska framtidsvisioner och afro-futuristiska berättelser. Dock är det anmärkningsvärt att Connors och Trites, trots sitt fokus på det kulturella och politiska sammanhanget, säger mycket lite om de institutionella strukturer som omger produktionen av ungdomslitteratur. Var finns diskussionen om förlagens roll, de större ekonomiska drivkrafter som påverkar utgivningen, om seriefiering och franchising, eller om receptionens betydelse? Även nedskärningar inom den kulturella sektorn lämnas i stort sett okommenterade.

En av bokens stora förtjänster är den tydliga koppling som skrivs fram mellan nyliberal politik och enskilda människooöden. Varje kapitel inleds med en lägesbild, där Connors och Trites visar hur särskilt minoritetsgrupper fått utstå våld till följd av nyliberala politiska beslut. Exempelvis framhåller de hur retoriken under COVID-pandemin prioriterade ekonomisk tillväxt framför individers liv och välmående (4, 162), och de återkommer upprepade gånger till staden Flint i Michigan, där den majoritetsvis svarta befolkningen länge tvingats leva med skadligt förhöjda bly- och bakterienivåer i dricksvattnet (56). Dessa lägesbilder bidrar till att den litterära diskussionen känns brännande och relevant, och tydligt förankrad i en verklig samhällskontext.

Neoliberalism and Young Adult Literature är uppdelad i åtta kapitel som behandlar olika aspekter av nyliberalismens exploatering och osynliggörande. Författarna lägger en teoretisk grund i kapitel ett, där

de diskuterar den individualism och tävlingsanda som genomsyrar nyliberalt tänkande. I ungdomslitteraturen kommer detta till uttryck genom starka individer som kämpar mot förtryckande styren – såsom June och Day i Marie Lus *Legend* (2011) och Katniss Everdeen i Suzanne Collins *The Hunger Games* (2008) – eller genom gestalter som aktivt gör motstånd mot vinstmaximerande företag, som Marcelo i Francisco X. Storks *Marcelo in the Real World* (2009). Överlag ger det första kapitlet en god introduktion till de frågeställningar och analysmodeller som används i resten av undersökningen. Men även om författarna understryker att texterna befinner sig på ett spektrum mellan att förespråka och kritisera nyliberalismen framstår analyserna ibland som något svartvita. Tolkningarna hade tjänat på en mer utförlig diskussion eller åtminstone ett tydligare erkännande av genre – till exempel att dystopiska texter ofta arbetar med ytterligheter, vilket nu bara nämns i en fotnot. Jag har också lite svårt att köpa argumentet att kampen mot auktoritära regimer uttrycker en kritik mot en stark stat, som i nyliberala termer anses inskränka på individens frihet (52). Däremot är Connors och Trites övergripande och genomgående argument mer övertygande: Individualism och exceptionalism osynliggör de strukturella ojämlikheter som skapas av klass, genus, och ras.

De följande kapitlen behandlar dessa teman i detalj. Kapitel två introducerar termen "intersectional environmentalism", som används för att analysera hur samma förtryckande maktstrukturer som styr föreställningar om ras, genus, och klass också bidrar till miljöförstöring. Connors och Trites visar hur nyliberala attityder flyttar ansvaret till individen, men också hur texter kan förespråka motsatsen: genom att framhäva kollektivt agerande, samarbete och ömsesidigt beroende. Kapitel tre och fyra behandlar frågor om rasism och post-rasism, och börjar i en historisk genomgång av hur rasistiska och nyliberala strukturer institutionaliserats över tid. Två perspektiv som särskilt lyfts är Cedric J. Robinsons koncept "racial capitalism" som framhåller hur den globala kapitalismen varit tydligt influerad av rasism och nationalism (85), samt Critical Race Theory. Tillsammans belyser de två kapitlen hur nyliberalismen ökar strukturell ojämnlighet, särskilt genom landägandeskap, prekära boendeförhållanden och privatisering av skolor. Författarna belyser också hur vissa texter kritiserar hur konsumism ofta presenteras som en hållbar lösning på de problem unga karaktärer ställs mot.

Precis som kapitel tre och fyra ifrågasätter post-rasistiska skildringar av samhällen där frågor om ras anses vara avklarade,

fokuserar kapitel fem på post-feminism, som hävdar att könsbaserade orättvisor inte längre är ett problem. I linje med tidigare analyser visar författarna hur texter deltar i eller motsätter sig en nyliberal postfeminism: "Postfeminist thinking values the individual actions of an exceptional girl or woman over the collective power of a group. In this very specific way, the values of neoliberalism undercut the whole purpose of the feminist movement, which is to empower women not only individually but as a group" (144). Connors och Trites visar att det inte är ovanligt för ungdomsromaner att gestalta unga kvinnliga karaktärer som överkommer sexism och marginalisering genom sin exceptionalism, tävlingsinriktade attityd och sitt hårda arbete.

Kapitel sex och sju, om biopolitik respektive kunskapsproduktion, är mina personliga favoriter. I dessa två kapitel syntetiseras och vidareutvecklas tidigare slutsatser. Kapitlet om biopolitik argumenterar för hur nyliberal ideologi och policyer är tätt sammanflätade med mänskliga kroppar – en teoretisk ingång som fördjupar diskussionen om ras och genus. Här för författarna resonemangen vidare från tidigare analyser av verk, såsom Marissa Meyers *Cinder* (2011) och Sherri L. Smiths *Orleans* (2013), men kompletterar även diskussionen med nya texter, specifikt A. S. Kings *Dig* (2019) och Kalyonn Bayrons *Cinderella is Dead* (2020). Kapitel sju, om kunskapsproduktion, återupptar resonemanget om skolor. Connors och Trites framhåller att "[e]pistemology is inseparable from sociopolitical and economic practices, such as how schools are structured or funded or how children are taught" (186). Tillgång till kunskap är en form av makt, och nyliberalismens epistemologi bygger på just kommersialiseringen av information genom bland annat övervakning och datainsamling. Ungdomslitteraturen har möjlighet att göra motstånd mot nyliberalismens hyperindividualism genom att istället insistera på kunskapsdelning och samarbete (199).

Överlag ger analyserna en god inblick i hur ungdomslitteraturen kan både vidmakthålla och göra motstånd mot nyliberala tankeströmningar. Exempelen är väl valda och utförliga. Dock låter författarna dem till stor del tala för sig själva i ljuset av den teoretiska introduktion som ges i början av varje kapitel. Jag hade gärna sett en mer utförlig diskussion av de två tillsammans, där läsaren vägletts tydligare genom analysen och dess implikationer. Slutsatserna blir bitvis också lite repetitiva, även om de också understryker just hur djupt förankrade delar av ungdomslitteraturen är i nyliberal ideologi.

Nyliberalism blir i boken lite av en catch-all för det samtida (amerikanska) samhällets ekonomiska, sociala och kulturella problem. Å andra sidan är en av bokens stora förtjänster att visa just hur alla aspekter av samhället är genomsyrade av nyliberala ideologier. Det är lätt att bli uppgiven, givet den dystra bild de målar upp. Men boken slutar hoppfullt: författarna visar hur ungdomslitteraturen har goda möjligheter att genomskåda och bekämpa den hegemoniskt nyliberala världsbilden. De ger även ett par hjälpmedel för lärare att diskutera ungdomslitteratur och nyliberalism i klassrummet, något som knyter an till den röda, anekdotiska, tråd som gått genom boken, där både Connors och Trites återgett situationer och reaktioner från studenter de undervisat genom åren. De diskussionsfrågor som föreslås är onekligen välformulerade och tankeväckande, men det hade varit intressant att se en utförligare diskussion kring det didaktiska anspråket. Vad medför det för problem och möjligheter att undervisa på nyliberalismens skadliga effekter, särskilt i dagens amerikanska kontext? Frågorna sätts inte heller in ett vidare didaktiskt sammanhang, vilket hade kunnat fördjupa och berika det didaktiska anspråket ytterligare.

Jag kan verkligen se hur *Neoliberalism and Young Adult Literature* kommer bli användbar både för forskningen och i klassrummet. Även om fokus ligger på den amerikanska kontexten bygger Connors och Trites en stadig grund för vidare studier kring ungdomslitteratur och nyliberalism i andra nationella sammanhang. När Connors och Trites undersöker vad de kallar nyliberalismens neutralisering – hur den har kommit att framstå som en oundviklig del av det moderna livet – påminns jag om Ursula K. Le Guins ord: "We live in capitalism, its power seems inescapable – but then, so did the divine right of kings. [...] Resistance and change often begin in art. Very often in our art, the art of words." Även om den bild Connors och Trites målar upp av ungdomslitteraturens nuvarande tillstånd i dessa nyliberala tider är mörk, pekar de också mot "spaces of hope". De avslutar monografin med att visa på hur litteratur för unga kan fungera som ett medel för motstånd. Genom att lyfta fram texter som strävar efter att synliggöra samhällets strukturella problem och som uppmanar till kollektivt handlande och gemenskapsbyggande, visar de att inte allt är förlorat – unga människor bär på en enorm kraft att skapa förändring.

Amanda Landegren
Doktorand i litteraturvetenskap
Lunds universitet